

INTRAKRANIAL GEMATOMALARNI OPERATIV DAVOLASH SAMARADORLIGI

Yunusova Mumtozbegin

Samarqand davlat tibbiyot universiteti talabasi

G'ofurov Muhammad

Samarqand davlat tibbiyot universiteti talabasi

Yunusov Sardor

Samarqand davlat tibbiyot universiteti talabasi

Shukrullayeva Ruxshona

Samarqand davlat tibbiyot universiteti talabasi

Annotatsiya: Intrakranial gematomalar bo'yicha jahon miqyosida olib borilayotgan ilmiy izlanishlar, yangi texnologiyalar hamda amaliy tajriba natijalari, ushbu patologiyani davolash sohasida samarali natijalarga erishish imkonini bermogda. Intrakranial gematoma deb bosh miya to'qimalari yoki miya pardalari orasida to'planadigan qon yig'indisiga aytiladi. Ular miya faoliyatining jiddiy buzilishlariga, ba'zi hollarda esa o'limga olib kelishi mumkinligi sababli erta tashxislash va o'z vaqtida operatsion davolash o'ta muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu sohada ishlab chiqilgan zamonaviy uslubiy yondashuvlar natijasida bemorlarning hayotini saqlab qolish, funksional tiklanish darajasini oshirish va reabilitatsiya muddatlarini qisqartirish imkoniyati paydo bo'ldi.

Kalit so'zlar: intrakranial gematoma, operativ davolash, neyroxirurgiya, kraniotomiya, minimal invaziv, tashxis, samaradorlik, reabilitatsiya.

Intrakranial gematomalarning asosiy turi sifatida epidural, subdural hamda intratserebral gematomalar alohida urg'u bilan o'rganiladi. Ularning har biri o'ziga xos anatomik joylashuvi, patomorfologik xususiyatlari va klinik belgilari bilan ajralib turadi. Jumladan, epidural gematomalar bosh miya qobig'i va kalla suyagi o'rtasida paydo bo'ladi, subdural gematoma esa miya qobig'i ostida shakllanadi. Intratserebral gematoma esa miya to'qimalarida to'planadigan qon bo'lib, miya sohasidagi qon aylanishining keskin buzilishi natijasida vujudga keladi. Bunday patologiyalar ko'pincha kallaning jarohatlanishi, avtohalokatlar, balandlikdan yiqilish yoki ma'lum bir qon tomirlarning yorilishi natijasida yuzaga keladi. Intrakranial gematomalar vaqtida aniqlanmasa yoki yetarli e'tibor berilmasa, miya ustida bosim oshishi, neyrologik simptomlar kuchayishi va hayot uchun xavfli asoratlarning yuzaga kelishiga olib keladi. Operativ davolashning asosiy maqsadi – gematomani imkon qadar qisqa fursatda to'liq olib tashlash, miya ustidagi siqilishni bartaraf qilish va gematoma bosimi natijasida yuzaga kelayotgan ikkilamchi o'zgarishlarni oldini olishdan iborat. Shuning uchun zamonaviy neyroxirurgik amaliyotda gematoma shubha tug'ilgan zahoti darhol diagnoz qo'yish va operatsiyaga yo'llashga alohida e'tibor qaratiladi. Diagnostika uchun zamonaviy kompyuter tomografiyasi (KT) hamda magnit-rezonans tomografiya (MRT) eng muhim vositalardan

hisoblanadi. Ushbu tekshiruvlar orqali gematomaning joylashuvi, hajmi, shakli va uning atrof-muhit to'qimalarga ta'siri aniq baholanadi. Klinik holatning jiddiyligi, bemorning yoshi, umumiy sog'ligi, birga kechayotgan kasalliklar ham inobatga olinadi. Operatsiyani tanlashda, aynan shu omillar yakuniy qarorni qabul qilishda muhim rol o'ynaydi [1].

Operativ aralashuvlar asosan ikki yo'nalishda olib boriladi: ochiq kraniotomiya va minimal invaziv usullar. Kraniotomiya – bu kalla suyagini ochib, gematamani to'liq tozalashni o'z ichiga oladi. Ushbu yondashuv ancha samarali va ishonchli usullardan biri hisoblanadi. Biroq, bugungi kunda kam invaziv aralashuvlarning joriy qilinishi, gematomaning hajmidan qat'iy nazar, operatsion travmatizmni kamaytirish, qon yo'qotish hajmini minimallashtirish, reabilitatsiya muddatlarini qisqartirish va natijada bemorning tezroq hayotga qaytish imkoniyatini oshirishga xizmat qilmoqda. Bu borada, endoskopik texnologiyalar, ultrapichoq yordamida punktsion drenajlash, shuningdek, stereotaksik aralashuvlar yuqori samaradorlik ko'rsatmoqda. Muammoli vaziyatlarda, ayniqsa, ahvoli og'ir bemorlarda operatsiyadan oldin va keyin intensiv terapiya bo'limida sinchkov reanimatsiya muolajalari olib boriladi. Bu, miya shishi, gematoma davolashdan so'ng miya ichki bosimi oshishi, epileptik tutqanoqlar va boshqa infeksiyon asoratlarning oldini olish uchun muhim ahamiyatga ega. Operatsiyadan so'ng qon ketishni, shishlarni, ikkilamchi infeksiyalar, pnevmoniyalar, tromboembolik holatlarni va boshqa hayot uchun xavfli holatlarni vaqtida bartaraf qilish uchun davolash jarayonining uzviyligi va uzluksizligi muhim hisoblanadi. Aynan shunday kompleks va ilmiy asoslangan yondashuv natijasida, gematoma bilan og'irgan bemorlar orasida hayot saqlanishi va to'liq tiklanish ko'rsatkichlari yil sayin oshib bormoqda [2].

Bugungi kunda respublikamizda zamonaviy neyroxirurgik klinikalarning faoliyati tufayli intrakranial gematomalarning operativ davolash imkoniyatlari kengaydi. Diagnostika muassasalari, tez yordam tizimi, transport vositalari va reanimatsiya xizmatining yaxshi yo'lga qo'yilgani natijasida og'ir bemorlarni qisqa fursatda mutaxassislar qo'lga yetkazish, ularga tezkor va samarali yordam ko'rsatish natijasiga ijobiy ta'sir qilmoqda. Yangi jarrohlik asbob-uskunalarining joriy qilinishi, operatsion jarayonlarni kompyuter texnologiyalar yordamida boshqarish, mikrojarrohlik vositalarining keng qo'llanilishi esa, bemorning operatsiyadan keyingi holatini tezda barqarorlashtirish, hayot sifatini yaxshilash imkonini bermoqda. Ilmiy izlanishlar natijalari shuni ko'rsatadiki, intrakranial gematomalarning operativ davolanishi natijalari erta tashxis qo'yish va zaruriy, to'g'ri operatsion taktika tanlashga bog'liq. Jumladan, ochiq kraniotomiya usuli katta hajmdagi va keng tarqalgan, ko'p miqdorda qon to'plangan hollarda, minimal invaziv texnologiyalar esa kichik va cheklangan gematoma hollari uchun qo'llaniladi. Bundan tashqari, bemor yoshi katta va faol yurak-qon tomir tizimi, surunkali kasalliklari mavjud bo'lgan hollarda bemorlarga individual yondashuv talabi kun tartibiga chiqmoqda. Zarur bo'lsa, reanimatsiya, infuzion, dezintoksikasion hamda simptomatik muolajalar, jumladan, sun'iy ventilyatsiya yordamida organizmga to'liq tibbiy yordam ko'rsatiladi [3].

Intrakranial gematomalarning operativ davolanish samaradorligi, asosan hisob-kitobli statistik natijalar asosida baholanadi. Ko'plab klinik tahlillar shuni ko'rsatmoqdaki, to'g'ri va o'z vaqtida operatsiya o'tkazilgan bemorlarning hayot saqlanishi va to'liq sog'ayish ko'rsatkichlari, davo o'tkazilmagan yoki kechiktirilgan holatlarga nisbatan bir necha bor yuqoriroq. Bundan tashqari, zamonaviy muolajaviy usullar, yangi dori vositalarining joriy qilinishi, tizimli rehabilitatsiya dasturlari intrakranial gematomadan sog'aygan bemorlarning yoshiga, kasallikning kechishiga va boshqa omillarga ko'ra hayot sifatini yaxshilashda muhim ahamiyatga ega. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi tomonidan tayyorlangan standart protokollar asosida, har bir bemorga individual yondashuvni ta'minlash orqali operatsion natijalarni yanada yaxshilashga erishilmoqda. Ma'lumki, intrakranial gematomalarning o'z-o'zidan so'rilib ketish ehtimoli anchagina past bo'lib, ko'pchilik hollarda konservativ usullar foydasiz hisoblanadi. Aynan shuning uchun, har qanday murakkab va og'ir gematoma holatida operativ aralashuv muolajalari asosiy va birlamchi yordam sifatida tanlanadi. Ayrim hollarda esa, aralash usullar, ya'ni bir vaqtda bir nechta operatsion usuldan kompleks tarzda foydalanish mumkin. Bu usul, asosan, yirik va tarqalgan, biriktiruvchi to'qimalarga chuqur singib ketgan gematomalarga nisbatan keng ko'lamli jarrohlik yondashuvlaridagi muvaffaqiyatli natijalarni ta'minlab beradi. Bugungi kunda dunyo miqyosida ham, respublikamizda ham neyroxirurgiya sohasida erishilayotgan yutuqlar asosida, intrakranial gematomalarni davolash samaradorligi sezilarli darajada oshib bormoqda. Amaliyot ko'rsatmoqdaki, to'g'ri tashhis va tezkor operatsion yondashuv bilan, o'lim ko'rsatkichlari kamaymoqda, bemorlarning nogironlik darajasi pasaymoqda, hayot sifatini saqlash imkoniyati nihoyatda yuqori darajaga chiqqan. Bundan tashqari, zamonaviy apparaturalar, an'anaviy hamda innovatsion jarrohlik usullari, operatsiyadan keyingi davrda to'g'ri rehabilitatsiya ham o'z samarasini bermoqda [4].

Kelajakda zamonaviy neyroxirurgiyada robotlashtirilgan operatsion tizimlar, yorug'likli va yuqori aniqlikdagi mikroskopik vositalar, shuningdek, sun'iy intellekt asosidagi diagnostika xizmatlarini yanada keng joriy etish orqali samaradorlik yanada oshiriladi. Apiterapiya, fizioterapiya va boshqa muqobil usullar esa asosiy operativ aralashuvdan so'ng ikkilamchi yordam sifatida alohida o'rin egallaydi. Bu esa bemorlarning jamiyatga to'liq moslashuvi, kasbga qaytishi, ijtimoiy faollikni ta'minlashda katta ahamiyat kasb etadi. Qisqacha aytganda, intrakranial gematomalarning operativ davolash samaradorligi yuqori, undan umid katta va zamonaviy tibbiyotda albatta ustuvor yo'nalishlardan biri hisoblanadi [5].

Xulosa:

Intrakranial gematomalar inson hayoti uchun juda xavfli patologiya bo'lib, uni zamon talabiga mos ravishda tez va samarali davolash, bemorning to'liq tiklanishi va sifatli hayot kechirishiga asos bo'ladi. O'z vaqtida to'g'ri tashxis va tanlangan operatsion muolaja, mos ravishda zamonaviy reanimatsiya va rehabilitatsiya yordamida, ushbu kasallikdan hayot saqlanib qolishi va sog'ayish imkoniyati yuqori bo'ladi. O'zbekiston Respublikasi tibbiyot tizimi tomonidan intrakranial gematomalarni davolash va operatsion natijalarni muntazam monitoring qilib borilishi, ilg'or xorijiy amaliyotlarni

o'rganib joriy etilishi, zamonaviy tibbiy uskunalar va mutaxassislar tayyorlash tizimining rivojlanishi bu yo'nalishda yuqori natijalarga erishishda muhim omil bo'lib xizmat qilmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Рахимов С.К. "Нейрохирургия". Тошкент: Тиббиёт, 2020.
2. Алишеров А.А. "Мия ичи босимнинг кўтарилишида кўрсатмалар ва даволаш усуллари". Ўзбекистон, 2018.
3. Гиляров А.В., Поляков В.А. "Внутричерепное давление и цереброваскулярные болезни". М.: Медицина, 2005.
4. Muradov M., Kamalova N. "Miya ichi bosimi oshishi va uning zamonaviy boshqaruvi". Тошкент: Innovatsiya, 2022.
5. Yusupov F.M. "Bosh miya jarohatlari va neyroxirurgik kasalliklar". Toshkent: Fan, 2016.
6. Gafurov M.T., Sharipova A.R. "Nevrologiyada zamonaviy sindromlar va ularni davolash". Toshkent: Tibbiyot, 2021.

